

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

[דף ל"א ע"ב - דף ל"ג ע"ב]

(ב) הפודה מעשר שני שלו צריך להוסיף חומש, אבל הפודה לאחר (פי' מעות של זה ומעשר של אחר) אין צריך להוסיף חומש ודתיב ז'אם גאל ינאל איש ממעשרו המשיחו יסף עליו, ואפילו שני אהים או שני שותפין או האב ובנו או הרב ותלמידו שפודין זה לזה, לא נחשב שפודהו בעל המעשר בעצמו ואף שהשני הפודה אותו הוא אוהבו והרי הוא כגופו, אלא אחר ניהו נבחה ואין צריך להוסיף חומש. וכן כשיש לאחד מהן מעשר עני ולהלך לעניים, ואחו או שותפו או אביו או רבו הוא עניו, מאכילין אותו זה לזה ואף על פי שחביב עליו כגופו, ואם לא היה בידו מעשר זה היה נתן לו מונות משלו. ומכל מקום אמר ר' יהודה שתבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני.

הרי ראייה דכיבוד משל אב, דאי משל בן איך מאכיל לאביו מעשר עני, הא פורע חובו משל עניים. ומדחה, לעולם משל בן, ואין הכי נמי דעיקר אכילה ושתיה [במדה בינונית] אסור ליתן לאביו ממועשר עני, והכא מיירי להעדרה [שמאכיל לאביו סעודה יתירה ולא מדה בינונית] שמוותר ליתן ממועשר עני [כיון שאינו בכלל חוב כיבוד אב ונמצא שאינו פורע חובו משל עניים]. ומכל מקום תבא לו מאירה ואע"פ דזה שמוצל עליו ליתן לא נתן משל מעשר] דאפילו הכי זילא ביה מילתא.

(ג) שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם, ואמר להם כדי שיטול אביו ארנקי ויזרקנו לים בפני הבן והבן אינו מכלימו; הרי ראייה דכיבוד משל בן ומיירי שורק ארנקי דבנו, דאי נקמינן משל אב ומיירי שורק ארנקי שלו אי"כ איזה סיבה יש לבן להכלים את אביו מאחר שהאב אינו מאבד ממון הבן אלא ממון עצמו. ומדחה, לעולם משל אב, ומכל מקום יש מקום לבן להכלימו [אלמלא מצות כיבוד אב] כיון שראוי ליורשו.

- רב הונא קרע שיראי בפני רבה בנו כדי לבדוק אם ירגז ועל שאביו מאבד בנג שהוא חי' ראוי ליורשו. ולא חשש רב הונא דלמא רתח [ויאמר לאביו מידי בריתיה] ונמצא קעבר על לפני עור לא תתן מכשול ושגורם לבנו לעבור על מצות כיבוד אב, שמוחל רב הונא על כבודו. וגם לא עבר רב הונא על איסור בל תשחית, שקרעו במקום התפירה וכגון

מראי מקומות לתוספות

דף ל"ב ע"א: ד"ה דמחיל ליה ליקריה, ד"ה ומיפוק לי.

דף ל"ב ע"ב: כל דיבורי המוספות.

דף ל"ג ע"א: כל דיבורי המוספות.

דף ל"ג ע"ב: ד"ה אין תלמיד חכם נשאל, ד"ה אין ס"ס כו'.

[דף לא:]

כיבוד ומורא אב ואם

מצות מורא, (א) שלא יעמוד במקום המיוחד לאביו לעמוד שם [בסוד זקנים עם הבריו בעצה; וכל שכן שאסור לבן לישיב שם], **(ב)** ולא ישב במקום המיוחד לאביו לישיב שם [ואבל מותר לבן לעמוד שם כיון שאינו מיוחד לאביו לעמידה אלא לישיבה], **(ג)** ולא יסתור את דבריו, **(ד)** ולא יכריעו [שאם חי' אביו והכם אחר הלוקין בדבר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני, ואפי' להכריע כדעת אביו אסור]. **מצות כיבוד, (א)** מאכיל ומשקה, **(ב)** מלביש ומכסה, **(ג)** מכניס ומוציא.

[דף לב:]

כיבוד משל מי

• נחלקו תנאי בהוצאות כיבוד אב ואם [מאכילו ומשקו וכדו] משל מי הם; **לרב** יהודה משל בן, **ולרב נתן בר אושעיא** משל אב. ומצדד הגמרא להביא ג' ראיות לכאן או לכאן, אבל כולם נדחו:

(א) במצות כיבוד אב ואם כתיב 'כבד את אביך ואת אמך' ובכיבוד המקום כתיב 'כבד את ה' מהונך' [ומשוין אותן זה לזה], מזה להלך בחסרון כים [ודתיב 'מהונך'] אף כאן בחסרון כים; הרי ראייה שהוא משל בן [ודאי משל אב מאי חסרון כים איכא לגבי בן]. **ומדחה** לעולם משל אב, ומכל מקום שייך חסרון כים אצל הבן שמתבטל ממלאכתו כשמאכילו לאביו.

גלין קנין תורה

כיבוד אביו ומצוה לעשות

אמר לו אביו השקיני מים (ואו שאר כיבוד) ויש לפניו לעשות מצוה עוברת² כגון לקבור את המת או ליהג, לר' אלעזר בן מתיא בכל גזונא מניח כבוד אביו ועושה את המצוה, שהוא ואביו הייכים במצוה. לאיסי בן יהודה דוקא כשאי אפשר למצוה לעשות על ידי אחרים יניח כבוד אביו ויעשה את המצוה (ממעט הנזיל דהוא ואביו הייכים במצוה), אבל כשאפשר לעשות על ידי אחרים תיעשה על ידם וילך הוא בכבוד אביו. והלכה כאיסי בן יהודה.

[דף לב:]

אב, רב, נשיא ומלך שמחלו על כבודם

• **אב שמחל על כבודו, לכולי עלמא כבודו מחול.**

• **הרב שמחל על כבודו; לרב הסדא אין כבודו מחול ונכראה**

הטעם כמבואר בהמשך הגמ' (בההוא אמינא דרבא) דכבודו תלוי בכבוד תורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה. לרב יוסף כבודו מחול, ויליף ליה מהקב"ה שמחל על כבודו דכתיב 'וד' הולך לפניו יומם', הוא הדין הרב יכול למחול על כבוד תורתו ואף להתורה היא של הקב"ה כדכתיב 'כי אם בתורת ד' הציון' דכיון שלמד תורה נעשה תורה דיליה כדכתיב (בספרא דקרא) 'ובתורתו יהגה יומם ולילה', וכן נקט רבא למסקנא.

– רבא עמד והשקה לכל המסובים אצל הלולא דבריה ונכזה גילה דעתו לפניהם שמוחל על כבודו; מהרש"א¹, ומכל מקום הקפיד על רב מרי ורב פנחס בריה דרב הסדא שלא קמו מקמיה, דאף דנקטינן דרב שמחל על כבודו כבודו מחול, אפילו הכי הידור בעו למיעבד ודהיינו לנזע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו. וכן רב פפא היה משקה אצל הלולא דאבא מר בריה, והקפיד על ר' יצחק בריה דרב יהודה שלא קם מקמיה ואף דרב פפא גילה דעתו שמוחל על כבודו ע"י שעמד והשקה מ"מ הקפידו כיון דגם הידור לא עשה (ע"י מהרש"ל).

• **נשיא שמחל על כבודו; לההוא אמינא סובר רב אשי שאין כבודו מחול. ומקשה ממעשה דרבן גמליאל בהלולת בנו שעמד והשקה למסובים, ור' אליעזר לא רצה לקבל ממנו ומחמת כבודו של רבן גמליאל, שהי' ר"א סובר דנשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ואמר לו ר' יהושע שיכול לקבל ודכיון שמחל על כבודו כבודו מחול אע"פ שהוא נשיא, וראיה מאברהם אבינו שעמד ושימש על המלאכים אף שנדמו בעיניהם כערביים, ור' צדוק הביא ראיה מכבודו של מקום שהקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד, וכל שכן דרבן גמליאל יכול למחול על כבודו. למסקנא סובר רב אשי נשיא שמחל כל כבודו כבודו מחול.**

• **מלך שמחל על כבודו, לכולי עלמא אין כבודו מחול, שנאמר**

ב. כן דייק הב"י (פי' ר"מ) מהרש"ל שפירש' כגון לקבור את המת או ליה' דדוקא בנזוה עוברת מניח כבוד אביו ועושה את המצוה, וכן כתב רבינו ירוחם (ני"א ח"ד) שגם הרא"ש ונבאירי כלן, וע"ע בשו"ע ס"ס (פי"ג) ונבאירי הגר"א (אות כ"ד).

כשוליו, שאינו נחסר מודמיו בכך, ומכל מקום היה יכול לבדוק את בנו אי רתה או לא, כיון שקרעו בשעת ריתחיה ושל רבה בריה, ומתוך רגזיה לא הבחין באיזה מקום קרע אביו את הבגדו³.

לדינא הורו רבנן כמאן דאמר כיבוד מושל אב (מיהו היינו דוקא היכא

דאית ליה לאב, אבל אם לית ליה לאב ואית ליה לבן חייב הבן לזון את אביו; תוס' ד"ה אורו, עיין שם).

אביו עובר על ד"ת

• היה אביו עובר על דברי תורה, לא יאמר לו הבן 'אבא עברת על דברי תורה', וגם לא יאמר לו (בלשון תמידה) 'כך כתוב בתורה' דצעורי קא מצער ליה (שמביישו ואומר וכי יפה אתה עושה, והרי הוא כאומר לו עברת על דברי תורה), אלא אומר לו (בניהותא) 'מקרא כתוב בתורה כך' והוא בעצמו ישים על לבו על מה מוזכרו.

• **רב יחזקאל התנה לרמי בריה, שאם נתערבו נשרפים**

בנסקלים (פי' שנתערבו חייבי מיתת שריפה בחייבי מיתת סקילה, ומשמע דהוו נסקלין רובא ונתערב בהם מיעוט נשרפון); לר' שמעון ידונו כולן בסקילה שהשריפה חמורה וקיי"ל דכל חייבי מיתות שנתערבו ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה כולן ידונו בקלה שאין אתה רשאי למשוך את הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו, ולחכמים ידונו בשריפה שהסקילה חמורה.

אמר לו רב יהודה בנו (דאביו רב יחזקאל היה תלמידו) 'אבא לא תתנייא הכי', דאם מיירי שנתערבו מיעוט נשרפין ברוב נסקלין לא היה צריך ר' שמעון למעמו דשריפה חמורה, דאפילו אם שריפה אינו חמור מסקילה (אלא תריוהו שוות; תוד"ה תיפוק) גם כן ידונו בסקילה כיון דרובא נסקלים נינהו.

אלא גרם רב יהודה **נסקלים בנשרפים** ודהוו נשרפים רובא, לכך אמר ר' שמעון דשריפה חמורה וממילא ידונו בסקילה, דאם לא היה שריפה חמורה (אלא תריוהו הו' שוין) היו נידונין בשריפה דאוליגן בתר רובא, וחכמים סוברים סקילה חמורה לכך ידונו בשריפה. ובאמת לא היו צריכים חכמים למעם דסקילה חמורה כדי שידונו בשריפה, דאפילו אם סקילה ושריפה שוין גם כן ידונו בשריפה מאחר דרובא נשרפים הן, אלא אידי דאמר ר' שמעון שריפה חמורה אמרו לו חכמים (בדרך אגב) דסקילה חמורה.

יאמר שמואל לרב יהודה, שלא היה לו לומר לאביו רב יחזקאל 'אבא לא תתנייא הכי', דאסור לומר לאביו עברת על דברי תורה כנ"ל (וגם הכא כשהודיע לאביו בהדיא שהוא מועה הרי מכסף אביו ומצער).

א. כן הוא משמעות הפשוט בגמ', מיהו עיין בח' הגאון ר' ישעי' פיק ו"ל שניאר באופן אחר, דבשעת רגזיה קאי על רב הונא, וכונת הגמ' למור ממה דמוקיס דעבד ליה בפומביי (דקשה דילמא משום הכי לא רמח), אלא לעולם קרעו בנקוס דמפסיד לנגד, וקשה הא קעבר משום כל תשחית, ועל זה משני דעבד ליה רב הונא בשעת רומחיה, פי' שרלה להטיל צוה אימנע על אנשי צימו (עיין מס' שבת דף ק"א); דכיון שיהיה לו צוה מועלת לא עבר על כל תשחית.

גלין קנין תורה

‘שום תשים עליך מלך’ שתהא אימתו עליך ופי’ דלאו בידו למחול על כבודו, שהתורה מצריך שתהא אימתו על הבריותו.¹

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן

◊ בגמרא יש ג’ שימות במצות מפני שיבה תקום: (א) לתנא קמא, בעינן שיהיה זקן ממש וגם חכם, דיליף גזירה שוה [זקן מוקנין] מוקני ישראל במדבר דכתיב בהו ‘אספה לי שבעים איש מוקני ישראל’ והיו זקנים וגם חכמים, דכתיב בהו ‘אשר ידעת כי הם זקני העם ושופרים’, אלמא זקנים וידועים הוון, אבל בפני זקן אשמואי ואשם רשע ועם הארץ אין צריך לעמוד. ולפי זה מיירי כולה קרא בחד גברא; ‘שיבה’ אשמועינן דבעינן שיבה ממש, וזקן מוסף לגזירה שוה דבעינן גם חכם, אבל יניק וחכים לא. והא דפלגניהו רחמנא לתרתי ולא כתב ‘מפני שיבה זקן תקום והדרת’, משום דבעי למוסמך תיבת ‘זקן’ לתיבת ‘ויראת’ ודכתיב אח”כ ‘ויראת מאלקך אני ד’, וללמד לזקן שלא יטריח כמבואר לקמן. אבל ליכא למימר דקרא מיירי בתרי גברי וזרבות אפילו יניק וחכים כר’ יוסי הגלילי, דאם כן נכתוב רחמנא ‘מפני שיבה תקום והדרת, תקום והדרת פני זקן’.

(ב) לר’ יוסי הגלילי, אינו תלוי בזקנה כלל, אלא ‘זקן’ נוטריקון זה קנה, והיינו מי שקנה חכמה דכתיב ‘ד’ קנני ראשית דרכו’, ואתא לרבות אפילו יניק וחכים ודלא כתנא קמא, אבל זקן אשמואי אין צריך לעמוד מפניו ודבזה מודה לתנא קמא. ולפי זה מיירי קרא בתרי גברי; מתחילה אשמועינן ‘שיבה’ דהיינו שיבה ממש, והדר מרבה ‘זקן’ אפילו יניק וחכים וזכיון דידעינן מוקן דקפיד רחמנא אחכמה, אמרינן נמי דשיבה לאו זקן אשמואי קאמר, אלא שיבה שהוא גם חכם.² וליכא למימר דכולה קרא מיירי בחד גברי ושיבה וגם חכם כדעת תנא קמא, דאם כן נכתוב רחמנא ‘מפני שיבה זקן תקום והדרת’, אלא מדפלגניהו שמע מינה תרתי מילי נינהו.

(ג) לאיסי בן יהודה, אפילו מפני זקן אשמואי צריך לעמוד, דקרא ‘מפני שיבה תקום’ כל שיבה במושבע וזכסיפא דקרא ‘והדרת פני זקן מודה איסי בן יהודה לדרשת ר’ יוסי הגלילי דאתא לרבות אפילו יניק וחכים’.

◊ לדינא, אמר ר’ יוחנן (לקמן דף לג.) הלכה כאיסי בן יהודה ונמצא שצריכים לעמוד לזקן אף שאינו חכם אלא זקן אשמואי, ולהבט אף שאינו זקן אלא יניק וחכים.

[דף לג.]

דיני קימה והידור

◊ מלשון הפסוק ‘מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלקיך’ ילפינן כמה דינים בנוגע למצות קימה והידור:

(א) אין קימה במקום ביטול מלאכה, דכתיב ‘תקום והדרת’, ומקשינן קימה להידור; מה הידור שאין בו ביטול מלאכה ודאין לשון הידור אלא נשיאות פנים; או בממון (להוויא) או בכבוד דברים; אף קימה שאין בה ביטול מלאכה, מכאן אמרו אין בעלי אומניות (העוסקים במלאכת אחרים) רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם.³

– דוקא בזקן או חכם ליכא חיוב קימה במקום ביטול מלאכה, אבל במביאי ביכורים וכשעובדים בתוך ירושלים עומדים בעלי אומניות ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום. ובגמרא מבואר ב’ טעמים לחלק בין קימה מפני תלמיד חכם לקימה מפני מביאי ביכורים: א. ר’ יוסי בר אבין, שהכיבה מצוה בשעתה, ב. שלא תהא מכשילן [למביאי ביכורים] לעתיד לבא ושם לא יקומו מפניהם לא יביאו עוד, שיאמרו נבזים אנו בעיניהם, ולמען זה היכא דליכא למיחש למכשול לעתיד לבא לעולם אין צריך לבטל ממלאכה ולקום גם במקום חיוב מצוה [וכגון בני אדם הניכרים חשובים בעיר ועוסקים במצות, אין בעלי אומניות צריכים לקום מפניהם].

(ב) אין הידור בממון, דכיון דאוקימנא ‘קימה’ בשאין בה ביטול מלאכה ונממילא תו לא שייך ביה חסרון כים שוב מקשינן הידור לקימה; מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בה חסרון כים, לאשמועינן שאין חיוב להדר פני זקן או תלמיד חכם בממון.

(ג) אין קימה בבית הכסא ובית המרחץ, דכתיב ‘תקום והדרת’, לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור. ומסיק דהיינו דוקא בבתי גואי ומקום שבני אדם עומדים ערומים ואין שם הידור, אבל בבתי

ג. ומקשה המהרש"א דגם ממלך נילף ליהוה ממילתו מחילה זק"ו מהקב"ה מלך מלמי המלכים שמשגיח רוחו ומעלה נשאים וכו', ע"ד שהביא ר' זדוק לעיל ראה לענין נשיא. ומתוך, דשאני הקב"ה דעלמא דיליה הוא ומלכותא דיליה ומני מחיל לקריה [פשוט דמסקינן דרז מני מחיל לקריה כיון דמורה דיליה הוא וכן נשיא דמחיל לקריה], משא"כ מלך בשר ודם דמלכותא דארעא לא הוה אלף כעין מלכותא דשמיה ומשמיה מוקמי ליה ולא דיליה הוא דכתיב כי לה' המלוכה, לכך אינו יכול למחול על כבוד מלכות שמים.

ד. ז"ע מנלן דהאי קרא בחכמה מיירי, וכן הקשה במהרש"א דהא שנינו במס' אבות (פ"ו מ"ה) חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו; מורה, שמים וארץ, אצרהס, ישראל וזית המקדש, ואם כן מנא ידעינן דאיהו קנין מיירי קרא. ומיירי המהרש"א, דכיון דסתם קרא מהו הקנין, נימא שהוא תחלת כל הקנינים שהוא חכמת המורה, כמפורש בהאי קרא ד' קני ראשית דרכו קדם וגו'.

ה. ובתו' (ד"ה מהי טה) הקשו, ולפי"ז דכדי שיבה נמי צעי חכמה, ובחכמה לתוד סגי דהא 'זקן' מרבה אפילו יניק וחכים, א"כ שיבה דכתב רחמנא למה לי, דפשיטא כיון דלפי יניק וחכים כל שכן שיבה וחכים, דמי גרע אס הוא זקן צהדי חכם. ותירלו ב' תירושים: א. דאי לא כתב רחמנא שיבה הו"א דניצעי זקן וחכם ממש [כח"ק] אכל יניק וחכים לא, להכי אתא שיבה לגלויי דלא צעין זקן וחכים אלף נחד לתוד סגי אפי' יניק וחכים, ולפי"ז אין סוס מילוק לנימא בין זקן וחכים ליניק וחכים. ב. ור"י תירך, דלעולם אפי' לר' יוסי הגלילי יש מילוק בין זקן וחכים ליניק וחכים, דצניק וחכים לא סגי צמה שהוא סתם חכם, אלף צעין שיחא מופלג בחכמה, משא"כ צוקן וחכים אתא 'שיבה' לאשמועינן דכל שהוא חכם צריך לעמוד מפניו אע"פ שאינו מופלג בחכמה, עע"ש.

ו. כן מוצא ברש"י (ד"ה כי סלקא דעמך) שכתב דליכא למימר לר' יוסי הגלילי דמפני שיבה תקום מרבה זקן אשמואי ולא קפיד רחמנא אחכמה אלף צניק ולא צוקן ד'אס כן היינו אפי' כן יהודה, הרי דאיסין כן יהודה מודה לדרש ר' יוסי הגלילי דזקן היינו יניק וחכים, ולא פליגי אלף צוקן אשמואי, וכ"כ בהדיא בספ"ג (מ"ע י"ג) וכן נפסק בצבור ושלחן ערוך (יו"ד סי' רמ"ד ס"ה) ע"ש.

ז. פירשנו ע"פ פירש"י במס' חולין (דף נ"ד:) דמיירי בצעלי אומניות העוסקים במלאכת אחרים, ולכך אחי שפיר לשון הגמרא שאינם 'רשאים' לעמוד דמשמע דאסוקרא איכא, והיינו טעמא כיון שעוסקים במלאכת אחרים, אכל בתו' (ד"ה א) ניחא להו לפרש דמיירי צעוסקין במלאכת עגמם, והא דקאמר שאינן רשאים לעמוד ר"ל שאינן חייבין לעמוד, וכ"כ בתו' ר"י דזקן כלן וצדור ראשונים.

גליון קנין תורה

דכתיב 'זקן ויראת' ולומר שאף הזקן יירא. ואמר אביי דנקמינן שאם מסבב דרך אחרת (שלא לעבור לפני הצבור) יאריך ימים.

– רבינא יושב לפני ר' ירמיה מדיפתי ועבר לפניו אדם בלי כיסוי על ראשו ושהי' נהוג אצלם ללבוש כיסוי על הראש כשהלכו לפני החכמים, ואמר לו ר' ירמיהו כמה חציף איש זה. אמר לו רבינא לר' ירמיהו שמא אדם זה בא ממתא מחסאי דחכמים רגילים אצלם ולכך לבם גם בחכמים כאילו הם מהם".

זקן ארמאי

♦ לקום מפניהם: לכולי עלמא אין חיוב לעמוד מפני זקן נכרי, ואפילו לאיסי בן יהודה דדריש 'מפני שיבה תקום' כל שיבה במשמע, לא אתי לרבות אלא זקן אשמאי ולא עכו"ם. ומכל מקום היה ר' יוחנן קם מקמי סבי ארמאי, באומריו כמה מקראות וצרות עברו עליהם (וראו הרבה נסים ומופתים לכך ראוי לעמוד מפניהם)²¹. רבא לא היה קם מקמי סבי ארמאי, אבל הידור עביד להו ולנוע מעט כאילו רוצה לעמוד מפניו; עי' רש"י.

♦ להחזיק ידם: כשעברו זקנים²² לפני אביי היה פושט להם ידו ונשענין עליו, אבל כשעברו לפני רבא לא היה פושט להן ידו בעצמו אלא היה שולח להן שולחיו לפשוט להן יד. גם רב נחמן היה שולח סריסיו שהיו תמיד לפניו (מוכנים להכות ולכוף מאן דלא ציית דינא, לפי שהי' שר התן הנשיא ואב בידו) להחזיק בידי הזקנים, אבל הוא בעצמו לא פשט להם ידו כדי שלא לזלזל בתורתו, באומריו אי לאו תורה כמה נחמן איכא בשוקא והלכך אין השיבותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה.

[דף לג:]

עוד הלכות במצות קימה מפני רבו

♦ כמה פעמים ביום: תלמיד חכם²³ אינו רשאי לעמוד מפני רבו אלא שהרית וערבות, כדי שלא יהיה כבוד רבו מרובה מכבוד

י. בגמרא לא נחזר מנח לפינן שזר זה דוקא. ועיין בעצמות יוסף, דכתיב (משל י. ס) יראת ד' מוסיף ימים, וכיון דדרשינן 'זקן ויראת' מכלן לוקן שלא יטריט, א"כ זקן שהקף ולא הטריט הרי קנה מדת היראה, ושייך ציה צרכת הפסוק יראת ד' מוסיף ימים.

יא. לא נתפרש בגמרא מי אמר למי, אבל מסתבר דר' ירמיה הוא שאמר כמה חציף ההוא גברא, ורבינא השיב ללמא ממחא מחסיא הוא, דמתא מחסיא אמריה דרבינא הו' כמבאר במס' יומא (דף פו. ובכ"ט ע"ג ד"ה ומחא).

יב. על פי דברי התוס' (דף ג: ד"ה מהי טה) לליכא למימר דאיסי דאמר כל שיבה במשמע מרכה אפילו סבי ארמאי, דהא לא אשכחן בשום דוכתא דזקן עובד כוכבים ריך לכדו, ועוד דר' יוחנן דקאי מקמי סבי ארמאי חלה טעמיה בצמיה הרפתקי עדו עליהו ולא אמר משום דאיסי בן יהודה. מיהו עי' ברבב"ם (פ"ו מהל' מ"ח ה"ט) משמע דפליג על הסוס' וס"ל דלאיסי בן יהודה יש חיוב מה"ת לעמוד מפני סבי ארמאי, ע"ש בכסף משנה ולחם משנה.

יג. בגמרא אמר 'אביי היכי דיל לבי' ולא 'סבי ארמאי', וגם רש"י פירש 'פושט ידו לזקנים', וקמ"ל משמע דלא קאי דלעיל מיניה כסבי ארמאי אלא אסתא זקנים ואפילו ישראל, מיהו עי' ברב"ש (סוף ס"י ג"ה) דגם זה קאי על סבי ארמאי, וז"ע אש רש"י חולק עליו.

יד. מדנקטו 'תלמיד חכם' משמע דשאר אדם ריך לעמוד מפני זקן או רבו אפילו כמה פעמים ביום, וכ"כ במדריכי (אות ת"ט) בשם ר"צ ממגנל דקאי דוקא על תלמיד חכם העוסק בתורה שאינו רשאי לעמוד ולבטל מלימודו אלא שחרית וערבית, אבל שאר אדם ריך לעמוד אפילו מאה פעמים ביום, ע"ש.

בראי (מקום שעומדים לבושים) צריכים לקום ודהתם מקום הידור הוא. ולכך הקפיד ר' שמעון בר רבי על ר' חייא שלא קם מקמיה בבית המרחץ על אף שהיה רבו שלמד עמו (מדרש אנדות של) שני המישיות של ספר תהלים, וכן הקפיד על בר קפרא וי"א על ר' שמואל בר ר' יוסי שלא קם מקמיה בבית המרחץ על אף שלמד עמו שני הלקים של שליש ספר תורת כהנים, דהתם היה בכתי בראי שהוא מקום הידור והיו צריכים לקום מפניו.

– הגמרא מביא ראייה שהיה בבתי בראי, ממה שאמר אביי של בר קפרא ואו של ר' שמואל בר ר' יוסי לר' שמעון בר רבי, דשמא לכך לא קם בנו מפניו כיון שהיה יושב ומהרהר בלימודו (והיה מרוד ומפילא לא הבין כשעבר ר' שמעון בר רבי לפניו, וקשה הא אמר ר' יוחנן דבכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא, אלא על כרחך שהיה בבתי בראי ושם מותר להרהר (ור' יוחנן מייירי בבתי גזאין). ומדחה דאי משום הא ליכא ראייה, דלעולם היה יושב בבתי גזאי (וגם שם צריכים לקום), ומכל מקום אמר אביי דשמא היה מהרהר בדברי תורה באונס (שהיה מרוד ומעיין בשמועתו לפני כניסתו למרחץ, והיתה שגורה בפיו ולבו ונאנס לעיין בה גם בתוך בית המרחץ).

(ד) אין קימה אלא כשנכנס בתוך ד' אמות, דכתיב 'תקום והדרת', לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור וכבוד ונשיאות פנים, והיינו בתוך ד' אמותיו שאז ניכר הדבר שבשבילו עמד.

מיהו זה דוקא ברבו שאינו מובהק ודהיינו שהוא גדול הימנו אע"פ שלא לימדו כלל, או אפי' אם הוא פחות הימנו אבל לימדו קצת; תורה"ז, אבל לפני רבו מובהק ושלמד רוב חכמתו ממנו, שם צריך לעמוד כשיעור מלא עיניו²⁴. אביי היה עומד לפני רב יוסף (שהי' רבו מובהק) אפילו כשעדיין לא ראה את רב יוסף עצמו אלא אוזן חמורו שרכב עליה²⁵.

(ה) לא יעצים עיניו קודם שנתחייב לקום מפני זקן או תלמיד חכם (פי' כשעדיין לא נכנס בד' אמותיו) כדי שלא יראנו כשיכנס בתוך ד' אמותיו ולא יתחייב לקום מפניו, דכתיב 'תקום וגו' ויראת' ויש לך לירא מן היוצר היודע מהשבותך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממצותו. אבל אם כבר נתחייב לקום ועוצם עיניו לעשות עצמו כמי שלא ראהו וכדי להשטמ מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע שידניוהו לכך זכות ויאמרו לא ראהו, פשוט דמקרי רשע ושעובר על תקום והדרתו ולא בעינן קרא לאשמועינן שאסור לעשות כן.

(ו) זקן לא יטריח את הציבור לקום מפניו ואם יכול לילך דרך אחרת

ה. ואף שאמרו שאין ההידור ניכר ממיסוק מקום אלא בתוך ד' אמותיו, מילך היעב"ץ דלונס לומר שאם היה עומד אף מפני רבו שאינו מובהק כמלא עיניו, אז לא היה ניכר ההידור כיון שרבים הם רבנותו שאינם מובהקים, מה שאין כן ברבו מובהק דלא שפית אית ליה צה הכילה, עיין עוד שם.

ט. כן ביאר בחי' היעב"ץ, דלע"ג דלכתי לא חזי לרביה (אלא לאוניה דחמריה) הו' גמי קימה שיש צה הידור, דעכ"פ חזי לאחריני. ועי' ברב"ש דהגמרא אחי כהן למסקנא דלהלן (פ"ג) דרכו כמהלך דמי, וכ"כ במהרש"א שם.

גליין קנין תורה

המצורע יושב, שאז נטמא הטהור אפילו אם הוא עומד, אבל אם המצורע עומד אין הטהור נטמא אפילו אם הוא יושב (דגלי רחמנא במצורע שאינו מטמא אלא בישיבה דכתיב 'בדד ישב מתיין למחנה מושבו'). וכן באבן המנוגעת ואדם נושאה תחת האילן וטהור יושב תחת האילן, לא נטמא הטהור עד שישב נושא האבן ושאו נטמא הטהור אפילו אם הוא עומד, הרי דלא אזלינן בתר האבן אלא בתר אדם הנושאה (דאי בתרה דידה אזלינן אפילו לא ישב נושאה נטמא הטהור דהא האבן יושבת בחוק או בכתיפו של זה הנושאה, והוא הדין ברכוב לא אזלינן בתרה אלא בתר בהמה הנושאתו).

❖ **לעמוד באמצע לימודו:** ר' אלעזר סבר אין תלמיד חכם רשאי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה, אבל אביי לייט על כל מאן דציית ליה לר' אלעזר¹¹.

ר' שמעון בר אבא הקפיד על ר' אלעי ור' יעקב בר זבדי שקמו מפניו כשעבר אצלם באמצע לימודם, והטעם שהקפיד; א. מפני שהם היו חכמים והוא היה רק חבר וכלומר ואין הרב זקוק לעמוד מפני התלמיד; מאירוי, ב. שאפילו אם היה רבם לא היה להם לעמוד דכלום תורה עומדת מפני לומדיה; שהיה סובר כר' אלעזר שאין לעמוד בשעה שעוסק בתורה וביאר הטעם, דבשעה שעוסקים בדבר הלכה הרי הם כתורה עצמה, ולדידיה קרי רק לומדיה, ולחכי קאמר כלום תורה עומדת מפני לומדיה.

❖ **חייבין לעמוד מפני ספר תורה,** מקל וחומר; מפני לומדיה עומדים – מפניה לא כל שכן.

❖ **חכם עובר,** עומד מלפניו משמתחיל ליכנס לתוך ד' אמותיו, ואינו יושב עד שיעבור הימנו ד' אמות השניות וזהו דין רבו שאינו מובהק דלעיל עמוד א'.

❖ **אב בית דין עובר,** עומד מלפניו מלא עיניו, וכיון שעבר ד' אמות יושב (וזהו דין רבו מובהק דלעיל שם).

❖ **נשיא עובר,** עומד מלפניו מלא עיניו ואינו יושב עד שישב במקומו. וילפינן ליה ממושה רבינו דכתיב ביה 'והיה כצאת משה אל האהל יקימו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה', ודלא כמאן דדריש לננאי ושאריו כמה עיבי שוקיו, כמה צארו שמו, הכל משלנו אלא כמאן דדריש לשבח (שנשאר עומדים לכבודו עד שנכנס בתוך אהליו).

שמים ושמימי ארץ מקבל פני יוצרו אלא שחרית וערבית¹². ואפילו הכי אתי שפיר הא דילפינן לעיל שזקן יסבב דרך אחרת כדי שלא להטריח את הציבור (והא אין עומדים אלא שחרית וערבית וליכא מירחא אלא אורחא דמילתא הוא), דכמה דאפשר ליה לא ניטרה.

❖ **זהירות לעמוד:** תלמיד חכם שאינו עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מואריך ימים ותלמודו משתכה, שנאמר 'טוב רומנו לתורה דכתיב 'כי לקח טוב נתתי לכם' וגו' לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל', והפסוק מסיים הטעם 'אשר איננו ירא מלפני האלקים', והיינו מצות קימה דכתיב ביה 'זיראת מואלקך', ואין לומר דקאי על איסור רבית ומשקלות דכתיב בהו גם כן 'זיראת', דילפינן גזירה שוה 'פני פני' מקימה (כתיב הכא 'מלפני האלקים', וכתיב התם 'מפני שיבה').

❖ **בן שהוא רבו של אביו אם צריך לעמוד מפני אביו,** הוי איבעיא דלא איפשיטא. ואין ראייה ממה שאמר שמואל לרב יהודה שיקום מפני אביו רב יחזקאל ואע"ג דרב יהודה ה' רבו של רב יחזקאל אביו, דשאני רב יחזקאל שהיה בעל מעשים דאפילו מר שמואל נמי קאים מקמיה. ומה שהוצרך שמואל להזהיר לרב יהודה שיקום מפני אביו ולא ה' כונתו למילף מינה הוראה בעלמא דאע"פ שהוא רבו חייב לעמוד מפניו, אלא נתכוין לומר שאם יכנס אביו (רב יחזקאל) מואחריו (של שמואל) לא יחוש רב יהודה לכבודו של שמואל רבו ויעמוד מפני אביו¹³.

❖ **בן שהוא רבו של אביו אם צריך האב לעמוד מפניו,** הוי גם כן איבעיא דלא איפשיטא. ואין ראייה ממה שאמר ר' יהושע בן לוי שאין הוא כדי לעמוד מפני בנו אי לאו משום כבוד בית נשיא ושנתתן בנו בנשיא, ומשמע דדוקא מפני שאינו כדי לעמוד מפניו כיון שהוא רבו של בנו לכך הוצרך לטעם דכבוד בית נשיא. הא אם ה' בנו רבו הו"ל למיקם מפניו אפילו בלאו כבוד בית נשיא, דלעולם נתכוין לומר שאפילו אם היה בנו רבו לא היה כדי לעמוד מפניו אי לאו כבוד בית נשיא ודאין אב כדי לעמוד מפני בנו אף כשהוא רבו¹⁴.

❖ **רבו רבוב,** מסקינן דכמהלך דמו וצריך לקום מפניו ודלא בתריה אזלינן שהוא יושב ע"ג בהמה אלא בתר בהמה הנושאתו אזלינן.

❖ **ופשטינן ליה מאבן המנוגעת;** דנקטינן שמצורע אינו יכול לטמא אדם אחר באהל (כגון כששניהם נמצאים תחת אילן) אלא אם

11. כתב הרא"ש (פי"ג) דכיון שלא נפסדו צ' איבעיות אלו [בדין בן שהא רבו של אביו] הו"ל ספיקא דאורייתא ואזלינן בתריוהו לומרם שיעמדו האב והבן זה מפני זה. אבל במאירי כתב לדינא שהבן חייב לעמוד מפני אביו ואין אביו חייב לעמוד מפניו, וכ"כ הרמב"ם (פי"ו מהל' ממרים ה"ד) והר"ן בשם הר"ח, ועיין שם בר"ן שזנצר הטעם דאע"ג דלא מיפשיט בגמ' דילן מ"מ בירושלמי (פ"א ה"ח) פשטינן לה הכי, עע"ש.

12. וגם לאזני שצריך לעמוד היינו כשעדיין לא קם מפניו שחרית וערבית כנ"ל בריש העמוד, ור' אלעזר סובר דגם אם עדיין לא קם מפני רבו אין צריך לעמוד בשעה שהוא עוסק בתורה (ויש של שמה אום פ"ג).

13. כנראה הכוונה לקרי"ש, א"ג לתפלה ולא חשיב ערצית כיון שהוא רשות. ועי' בתום (ד"ה אין) דדין זה אינו נוהג אלא בתלמידים הדרינן צבית הרב דידוע לכל שמסתמא עמדו שחרית וערבית, אבל תלמידים אחרים חייבין לעמוד אפילו משה פעמים ציוס מחשש שמה יראה אחר ויחשדם, ואפילו אותם שדרינן צבית הרב נמי אם באו פנים חדשות לריבין לעמוד.

14. פי' דרב יהודה ישב לפני שמואל פנים אל פנים, ואם יכנס רב יחזקאל מאחורי שמואל נמצא דשמואל לא קחזי ליה דליקום מקמיה, וקד"ח דגם רב יהודה לא יעמוד מפני אביו שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב אלא אם גם הרב חולק לו כבוד, לכך אמר לו שמואל לא מיושט ליקרא דידי, דאלמלי ראימי כשנכנס גם אנכי עמדתי מפניו דפליגנא ליה יקרא (יע"ן).

שאלות ותשובות לחזרה

שאלות

- א. איזה דברים נאמרו בביאור מצות מורא (ד' דינים)? ואיזה דברים נאמרו בביאור מצות כיבוד (ג' דינים)?
- ב. למה אין ראיה כמאן דאמר כיבוד משל בן, מהא דילפינן כיבוד אב ואם מכיבוד המקום שהוא בחסרון כים?
- ג. "ב' אחים ב' שותפין האב ובנו הרב ותלמידו פודין זה לזה מעשר שני", מה קמשמע לן?
- ד. בן שיש לו מעשר עני לחלק לעניים, האם מותר ליתנו לאביו עני? ולמה?
- ה. כמאן אורו רבנן בפלוגתא אם כיבוד משל אב או משל בן?
- ו. כשקרע רב הונא שיראי באנפי רבה בריה, למה לא חש דלמא רתח וקעבר אלפני עור? ולמה לא חש לאיסור בל תשחית? מועט נשרפים שנתערבו בהרבה נסקלים, או מועט נסקלים שנתערבו בהרבה נשרפים, באיזה מיתה ידונו כולם? ולמה?
- ז. היה אביו עובר על דברי תורה, באיזה אופנים אסור לעוררו, ובאיזה אופן מותר?
- ח. אבא אומר השקיני מים, ומצוה (ועוברת) לעשות; איזה מהן יעשה?
- י. אב שמחל על כבודו, רב שמחל על כבודו, נשיא שמחל על כבודו, ומלך שמחל על כבודו; כבודם מחול או אינו מחול?
- יא. האם צריכין לעמוד מפני זקן אשמאי או מפני יניק וחכים; לתנא קמא, לר' יוסי הגלילי, ולאסי בן יהודה?
- יב. איזה ד' דינים ילפינן מהא דכתיב 'תקום והדרת'?
- יג. מה ילפינן מהא דכתיב 'תקום וגו' ויראת? ומה ילפינן מהא דכתיב 'זקן ויראת'?
- יד. מאי שנא שאין מבטלים מלאכה לעמוד מפני תלמידי חכמים, ומאי שנא שמבטלים מלאכה לעמוד מפני מביאי ביכורים?
- טו. האם מותר להרהר בדברי תורה בבית המרחץ?
- טז. מהו קימה שיש בה הידור ברבו שאינו מובהק? וברבו מובהק?
- יז. מהו השכר של הני רבנן דמקיפין לילך בדרך אחרת כדי שלא להטריח את הציבור?
- יח. האם צריכים לעמוד מפני סבי ארמאי?
- יט. כמה פעמים ביום רשאי תלמיד חכם לעמוד מפני רבו? ולמה?
- כ. באיזה שם קורין לתלמיד חכם שאינו עומד מפני רבו? ובאיזה ב' דברים נענש?
- כא. בנו והוא רבו; האם צריך הכן לעמוד מפני אביו, והאם צריך האב לעמוד מפני בנו?
- כב. 'אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא קום מקמי אבוך'; אמאי ליכא למיפשט מהכא בכנו והוא רבו שהבן צריך לעמוד?
- כג. מה הדין בטמא יושב תחת האילן וטהור עומד? ומה הדין בטמא עומד תחת האילן וטהור יושב?
- כד. למסקנת הגמרא; רכוב כמהלך דמיו או לא? ומנלן?
- כה. האם צריכים לעמוד מפני ספר תורה? ומנלן?
- כו. האם מותר לחכם לעמוד מפני רבו בשעה שהחכם עוסק בתורה?
- כז. מהו השיעור של חיוב קימה מפני חכם, אב בית דין, או נשיא העובר לפניו?

גליץ קנין תורה

תשובות

- א.** מורא: א. לא עומד במקומו והמויחד לאביו לעמוד שם, ב. לא יושב במקומו והמויחד לאביו לישיב שם, ג. לא סותר את דבריו, ד. לא מכריעו. **כיבוד:** א. מואכיל ומשקה, ב. מלביש ומכסה, ג. מכניס ומוציא.
- ב.** דאיכא למימר חסרון כים היינו מחמת ביטול מלאכה.
- ג.** שפודין זה לזה בלא חומש, ולא אמרינן דכיון שהוא אוהבו הרי הוא כגופו וצריך להוסיף חומש.
- ד.** למאן דאמר כיבוד משל אב מותר ליתן, אבל למאן דאמר כיבוד משל בן אסור ליתן עיקר סעודתו ממעשר עני דנמצא פורע חובו משל עניים, אבל להעדפה [יותר ממה בינונית] מותר ליתן, ומכל מקום תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני אפילו להעדפה דזילא ביה מילתא.
- ה.** כמאן דאמר משל אב.
- ו.** אלפני עור לא עבר דמחל ליה ליקריה. ומשום בל תשחית לא עבר דקרע ליה בפומבייני [ומכל מקום שפיר בדק ליה אי רתח או לא, דעבד ליה בשעת ריתחיה].
- ז.** לר' שמעון דסבירא ליה שריפה חמורה ידונו בסקילה אפילו היכי דהוי רובא נשרפים, ולרבנן דסקילה חמורה ידונו בשריפה אפילו היכי דהוי רובא נסקלים, שאין אתה רשאי למשוך הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו.
- ח.** לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה, וגם לא יאמר לו [בתמיה] 'כך כתוב בתורה' דצעורי קא מצער ליה, אלא אומר לו [בניהויתא] 'מקרא כתוב בתורה כך'.
- ט.** לר' אלעזר בן מתיה בבל גוונא מניח כבוד אביו ועושה את המצוה, שהוא ואביו חייבים במצוה. לאיסי בן יהודה דוקא כשאי אפשר למצוה ליעשות על ידי אחרים יניח כבוד אביו ויעשה המצוה, אבל כשאפשר על ידי אחרים תיעשה על ידם וילך הוא בכבוד אביו. והלכה כאיסי בן יהודה.
- י.** אב שמחל על כבודו, לכולי עלמא כבודו מחול. רב שמחל על כבודו, לרב חסדא אין כבודו מחול, ולרב יוסף כבודו מחול [דכיון שלמד נעשה תורה דליה] ומכל מקום סבר רבא דהידור מיבעי ליה למיעבד. נשיא שמחל על כבודו, לההוה אמינא סובר רב אשי אין כבודו מחול, למסקנא מודה דכבודו מחול ור' יהושע הביא ראייה מאברהם אבינו שהיה עומד ומשמש אף שנדמו בעיניו כערכים, ר' צדוק הביא ראייה מכבודו של מקום שמישיב רוחות ומעלה נשיאים וכו'. מלך שמחל על כבודו, לכולי עלמא אין כבודו מחול [דבעינן שתהא אימתו על העם].
- יא.** לתנא קמא: לתרווייהו אין צריך לעמוד, דבעינן זקן וגם חכם, דליף גזירה שוה מוקני ישראל. לר' יוסי הגלילי: לזקן אשמאי אין צריך לעמוד, אבל ליניק וחכים צריך לעמוד, דכתיב 'זהדרת פני זקן' היינו מי שקנה חכמה [ומדקפיד אהכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי קאמר]. לאיסי בן יהודה: לתרווייהו צריך לעמוד; זקן אשמאי דכתיב 'מפני שיבה תקום' כל שיבה במשמע, ומפני יניק וחכים דכתיב 'זהדרת פני זקן' כדדריש ר' יוסי הגלילי [כמבואר ברד"ה אי סלקא דעתך].
- יב.** א. שאין צריך לעמוד מפני רבו שאינו מובחק ממקום רחוק אלא בתוך ד' אמות, דלא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור. ב. מקשינן קימה להידור; שאין צריך לבטל ממלאכה כדי לקום [וממילא העוסק במלאכה אחרים אינו רשאי לעמוד באמצע מלאכתו]. ג. מקשינן הידור לקימה; שאין צריך להדר בממוץ [מה קימה אין בו חסרון כים שהרי אין בו ביטול מלאכה, אף הידור אין בו חסרון כים]. ד. שאין לעמוד מפניו בבית הכסא ובית המרחץ, דלא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור; והיינו דוקא בבתי גואי אבל בבתי בראי צריך לעמוד.
- יג.** תקום ויראת: שלא יעצים עיניו מקמי דלימטיה זמן חיובא דכי מטא זמן חיובא לא חזי ליה דקאים מקמייה. זקן ויראת: מכאן לזקן שלא יטריח את הציבור אלא יקיף דרך אחרת.
- יד.** א. הביבה מצוה בשעתה, ב. שלא תהא מכשילן לעתיד לבא.
- טו.** בבתי גואי [מקום שבני אדם עומדים ערומים] אסור, בבתי בראי [מקום שעומדים לבושים] מותר.

גליץ קנין תורה

מז. רבו שאינו מובהק, כשנכנס בתוך ד' אמות. רבו מובהק, מלא עיניו וואביי היה קם אפילו כשראה רק אודניה דהמרא דרב יוסף.

יז. אריכות ימים.

יח. מעיקר הדין לכולי עלמא ליכא חיוב לקום מפניהם ודאפי' איסי בן יהודה אינו מרבה אלא זקן אשמאי אבל לא זקן עכו"ם; תוס' דף לב: ד"ה מאי שנא, ומכל מקום היה ר' יוחנן קם מקמייהו דאמר כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני, אבל רבא לא קם מקמייהו ורק הידור עבד להו.

יט. ב' פעמים, שלא יהיה כבוד רבו מרובה מכבוד שמים.

כ. נקרא רשע. ונענש שאינו מאריך ימים ותלמודו משתכח.

כא. ב' דינים אלו לא נפשטו למסקנת הגמרא.

כב. שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוה. ושמואל אמר לרב יהודה שאפילו אם יכנס רב יחזקאל מאחוריו וישמואל לא יעמוד מפניו מפני שלא יראנו מכל מקום יעמוד רב יהודה מפני אביו ולא יחוש ליקרא דשמואל רבו.

כג. טמא יושב וטהור עומד, נטמא הטהור. טמא עומד וטהור יושב, טהור ודגלי רחמנא כמצורע שאינו מטמא אלא כשיבה, דכתיב 'בדד ישב מהוין למהנה מושבו'.

כד. רכוב כמהלך דמי. ופשטינן ליה מאבן המנוגעת דלא אזלינן בתר האבן אלא בתר אדם הנושאה ולכך אינה מטמאה את הטהור באהל עד שישב זה הנושאה.

כה. צריכים לעמוד, מקל וחומר; מפני לומדיה עומדים מפניה לא כל שכן.

כו. מהלוקת; לר' אלעזר אינו רשאי לעמוד, דכלום תורה עומדת מפני לומדיה, אבל אביי לייט על מאן דציית ליה לר' אלעזר.

כז. חכמ: עומד מלפניו כשמתחיל ליכנס בתוך ד' אמותיו, ואינו יושב עד שיעבור הימנו ד' אמות השניות. אב בית דין: עומד מלפניו מלא עיניו, וכיון שעבר ד' אמות יושב. נשיא: עומד מלפניו מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה יוסף ארי' בריננער הי"ו נציב חודש כסלו

אשר נדב כל הוצאות החודש

לעי"נ זקינו מו"ה יצחק ב"ר דוד הלוי ע"ה

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה
לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת נביאי אמת וצדק
לא ימוש מפיד ומפי זרע ומפי זרע זרע ומפי זרע אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה

הנהלת חבורת קנין תורה